

Van leren naar leven

prof. dr. Nele Jacobs

Hoogleraar Levensloopsychologie, Open Universiteit

'Moeder, waarom leven wij?'

Een indringende vraag die de Vlamingen onder u bekend in de oren kan klinken. Het is namelijk de titel van een Vlaams televisiedrama dat gebaseerd is op de gelijknamige roman uit 1932 van Lode Zielens. Het boek beschrijft de sociale wantoestanden door de ogen van de kleine man en is een maatschappijkritisch manifest doordrongen van existentiële onmacht.

Deze vraag proberen te beantwoorden is een onmogelijke opdracht, vandaar dat ik me permitteer om de vraag te herformuleren naar *'Moeder, waarom leren wij?'*

Tijdens deze uiteenzetting zal ik proberen om op basis van de kennis vanuit de Levensloopsychologie, dat tenslotte mijn vakgebied is, een antwoord te formuleren op deze vraag.

Binnen de vakgroep doen we op dit moment onderzoek bij adolescenten op middelbare scholen en als ik daar de vraag stel: 'Waarom leren jullie?', krijg ik vaak het antwoord: 'Omdat het moet'. Hoe anders is het antwoord als we de motivatie bekijken van studerende volwassenen, zoals onze Open Universiteit-studenten die een academische studie dan ook nog combineren met gezin en werk.

Tabel 1 Opbrengsten/motivatie van studenten Open Universiteit

Aangepast overgenomen uit Schlusmans, K. & Van den Munckhof, R. (2017). *Resultaten alumni-onderzoek (bachelor)*, Open Universiteit, Heerlen ECOP-rapportenreeks.

om mezelf te ontwikkelen
om meer kennis te verkrijgen
voor het plezier
om mijn huidige functie beter te vervullen
om kansen op een (nieuwe) baan te vergroten
om maatschappelijk of bestuurlijk beter te functioneren
om een hogere positie te verwerven
om meer gewaardeerd te worden door collega's, leidinggevende en omgeving (familie/vrienden/kennissen)
om mijn financiële situatie te verbeteren

Persoonlijke ontwikkeling wordt door hen frequent genoemd als de drijfveer tot studeren. Maar wat is dat nu precies, ontwikkelen, en wat is de rol van leren, van studeren aan de Open Universiteit daarbij?

Vanuit de Levensloopspsychologie wordt ontwikkeling gezien als een levenslang proces. Ontwikkeling doet zich voor gedurende het gehele leven, van de conceptie tot aan de dood. Geen enkele periode binnen de levensloop is daarbij allesbepalend of overheersend in de impact op de verdere ontwikkeling.

Een leven lang leren draagt bij aan een voortdurende ontwikkeling. Natuurlijk dient daarbij de vorm van het leren aangepast te zijn aan de levensfase waarin iemand zich op een bepaald moment bevindt. De Open Universiteit staat voor open, flexibel en online onderwijs en door het leven lang leren concept hoog in het vaandel te blijven dragen, draagt de Open Universiteit betekenisvol bij aan 'het een leven lang ontwikkelen' van haar volwassen studenten.

De menselijke ontwikkeling is *plastisch*, gericht op voortdurende interactieve aanpassing aan de omgeving. De mens is niet voorgeprogrammeerd en hoewel hij voorkeurpatronen heeft, kan hij zich op verschillende manieren aanpassen aan nieuwe omgevingen of situaties. Daarbij heeft hij de capaciteit om nieuwe vaardigheden te leren en nieuwe kennis op te doen.

Nederland is een kennissamenleving. Mensen dienen hun kennis en competenties niet alleen op peil te brengen, maar vooral ook op peil te houden. Vanuit die behoefte aan up-to-date wetenschappelijke kennis en 21e eeuwse vaardigheden komen studenten bij de Open Universiteit aankloppen. Door hun studie krijgen zij de handvatten om met de veranderingen in de maatschappij, in hun werkorganisatie en/of in de familiale situatie om te gaan.

Ontwikkeling is daarnaast *multidimensioneel*. De menselijke ontwikkeling speelt zich af op verschillende terreinen zoals het biologische, het cognitieve, het sociale en het emotionele, waarbij de ontwikkelingen binnen deze verschillende terreinen ook met elkaar in verband staan en elkaar beïnvloeden. De Open Universiteit is een niet-conventionele, publieke, academische instelling die vooral de cognitie van haar studenten aanspreekt en zo het intellectuele vermogen aanstuurt als motor van de ontwikkeling. Dat ze daarin slaagt, mag blijken uit de waardering die de wetenschappelijke opleidingen krijgen van studenten en experts, bijvoorbeeld in de jaarlijkse Nationale Studenten Enquête en keuzegidsen hoger onderwijs.

En, als laatste kenmerk, is ontwikkeling *multidirectioneel*. Door de aandacht voor de totale levensloop is duidelijk geworden dat de menselijke ontwikkeling zich niet laat herleiden tot een uniform en unilineair patroon. Mensen ontwikkelen zich in verschillende richtingen, waarbij de uiteindelijke richting zich slechts binnen zeer brede grenzen laat voorspellen door de vroege ontwikkeling. Koerswijzigingen zijn altijd mogelijk. Nieuwe kennis en vaardigheden, traditioneel gecertificeerd door een diploma, maken het mogelijk om door te groeien in het veld waar iemand al bezig was, maar maken ook meer ingrijpende koerswijzigingen, zoals een overstap naar een ander werkveld, mogelijk.

Kortom, leren draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling. En dat de Open Universiteit daarbij een unieke partner kan zijn, is hopelijk uit het voorgaande naar voren gekomen.

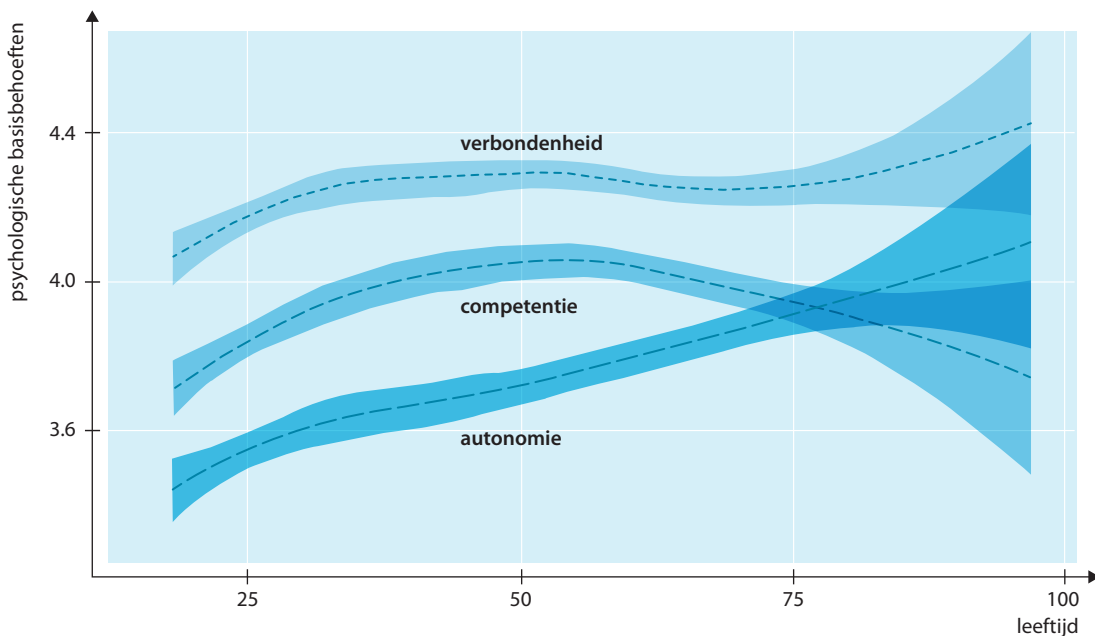
Maar wat is het doel van die ontwikkeling? Waar ontwikkelen we ons naartoe?

Opnieuw kijkend naar onze studenten: wat willen zij bereiken door het volgen van een academische studie?

Ze willen zichzelf ontplooiën, ze willen meer gebruikmaken van hun potentieel, ze willen optimaal functioneren of, in psychologisch jargon uitgedrukt, ze willen floreren. Individuen die floreren hebben 'het vermogen zich aan te passen en zelf regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven'. Ze worden gekenmerkt door een hoog niveau van emotioneel, psychologisch en sociaal welbevinden.

Een mooi menselijk streven en een mooie ambitie, om dit welbevinden door te studeren, door middel van een studie te verwezenlijken. Helaas botst dit streven soms op een muur van omstandigheden, zoals de zorg voor kinderen en/of ouders of andere levensgebeurtenissen, waardoor de motivatie afneemt of soms zelfs helemaal verdwijnt. Niet iedere Open Universiteit-student maakt af waaraan hij of zij is begonnen, of kan het door hem of haar gewenste studietempo vasthouden. Het aan de mens inherente streven naar ontwikkeling, naar welbevinden, is niet voldoende om die motivatie hoog te houden. Ook de mate waarin er aan de psychologische basisbehoeften naar autonomie, competentie en verbondenheid is voldaan, speelt daarbij een cruciale rol. Deze drie basisbehoeften zijn immers essentieel voor iemands motivatie.

Recent onderzoek van de vakgroepcollega's Lataster en Reijnders in een groep van meer dan 1.700 individuen laat zien dat de mate waarin deze psychologische basisbehoeften vervuld zijn, fluctueert over de levensloop.

Figuur 1 De relatie tussen de psychologische basisbehoeften en leeftijd.

Overgenomen uit Reijnders J., Jacobs N., Janssens M., Simons M., Peeters S., Lataster J. (in preparation). *Basic psychological need satisfaction and well-being across the lifespan: Results from a cross-sectional general population study among 1,709 Dutch speaking adults.*

Autonomie, of de behoefte om zelf te bepalen en zelf verantwoordelijk te zijn, neemt toe met de leeftijd en dit ongeacht demografische factoren zoals geslacht, werk, inkomen, relatie en kinderen. Competentie, of de behoefte om zich capabel te voelen om dat te doen wat hij of zij wil doen, heeft een omgekeerde U-vormige relatie met leeftijd, met een piek in de middenvolwassenheid. Deze relatie wordt echter volledig bepaald door demografische factoren en dan met name het hebben van een baan en het hebben van een stabiele relatie.

Verbondenheid, of de behoefte om zich veilig en gewaardeerd te voelen, stijgt tijdens de jongvolwassenheid, blijft stabiel zo rond 40-50 jaar om dan licht te dalen rond 60-65 jaar en vervolgens weer wat toe te nemen.

Willen we mensen ondersteunen in hun streven naar ontwikkeling, dan dienen we te zorgen voor een aanbod dat voorziet in hun psychologische basisbehoeften, zoals die op dat moment in hun leven spelen.

Wat betekent dat nu voor de Open Universiteit die door het aanbod van wetenschappelijke opleidingen haar studenten wil ondersteunen in hun groei, in hun streven naar meer welbevinden?

Geef studenten *autonomie*. Juist in die levensfase waarin ze bij ons studeren, de jong- en midden-volwassenheid, is die psychologische basisbehoefte sterk aanwezig. Geef ze de ruimte en de verantwoordelijkheid om zelf hun keuzes te maken, bijvoorbeeld in de opbouw van hun curriculum maar ook in het tempo van hun traject.

Laat studenten zich *competent* voelen. Laat ze goed worden in die dingen die ze belangrijk vinden en laat hen die met zichtbaar succes afronden. Elke afgeronde module is een teken van een verworven competentie.

Zorg voor *verbondenheid* en dit zowel bij studenten onderling als tussen studenten, docenten, ondersteuners en bestuurders. We behoren immers tot één community, tot één team, verenigd voor één doel, namelijk: het leerproces van de student, aangepast aan diens individuele psychologische behoeften en diens levensloop, optimaal bevorderen.

'Moeder, waarom leren wij?'

'Kind, we leren om ons te ontwikkelen, en wellicht daardoor ook wel om gelukkig te leven.'

Bronnen

Huber, M., Knottnerus, J. A., Green, L., van der Horst, H., Jadad, A. R., Kromhout, D., Leonard, B., Lorig, K., Loureiro, M.I., Van der Meers, J., Schnabel, P., Smith, S., Van Weel, C., & Smid, H. (2011). How should we define health?. *Bmj*, 343, d4163.

Jacobs, N. (2017, juni). Levensloopsychologie: over wetenschap en het leven van alledag. Inaugurale rede in verkorte vorm uitgesproken bij de openbare aanvaarding van het ambt van hoogleraar Levensloopsychologie aan de Open Universiteit, Heerlen, Nederland.

Reijnders J., Jacobs N., Janssens M., Simons M., Peeters S., Lataster J. (in preparation). Basic psychological need satisfaction and well-being across the lifespan: Results from a cross-sectional general population study among 1,709 Dutch speaking adults.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.

Schlusmans, K., & Van den Munckhof, R. (2017). *Resultaten alumni-onderzoek (bachelor)*, Open Universiteit, Heerlen ECOP-rapportenreeks.